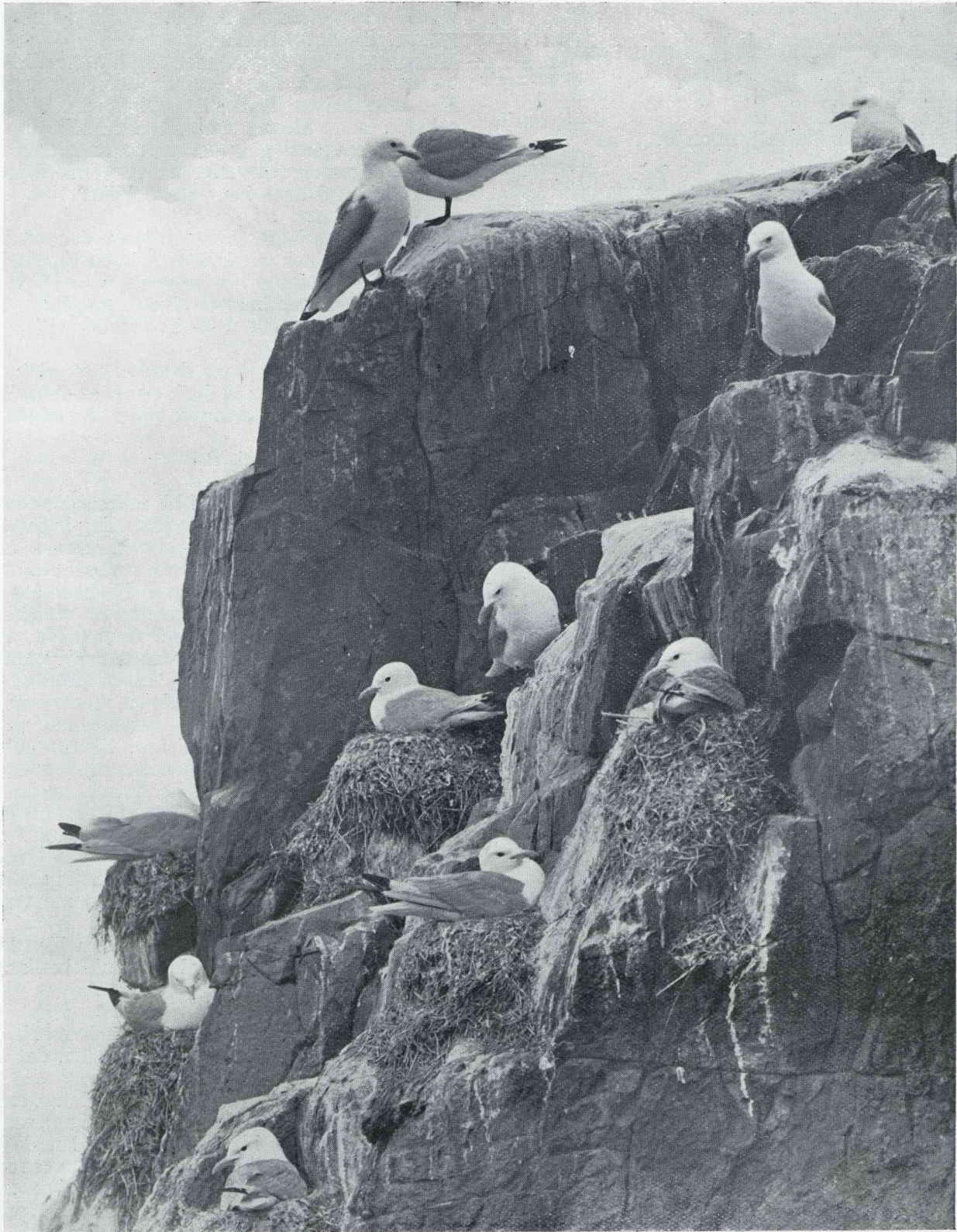

BUITEN

25^e JAARGANG N°. 7

ZATERDAG 14 FEBRUARI 1931

ZEEMEEUWEN OP DE FARNE ISLANDS BIJ BERWICK ON TWEED. DEZE EILANDEN, DIE ZEER ROTSACHTIG ZIJN, WORDEN ALLEEN DOOR ZEEMEEUWEN BEWOOND

Redactrice: RO VAN OVEN

INHOUD:

ZEEMEEREN OP DE FARNE ISLANDS BIJ BERWICK ON TWEED (ILL.)	BLZ. 73
DE APPELBOOM, DOOR JOHN GALSWORTHY (6)	BLZ. 74
DROOM EN WEZEN. (VOOR-INDIË) (GEÏLL.), DOOR RO VAN OVEN	BLZ. 76—77
HET EINDE VAN EEN ROOFZUCHTIG BESTAAN, DOOR H. E. KUYLMAN	BLZ. 78
DEVENTER, DE OUDE HANZE-STAD (GEÏLL.), DOOR J. F. BAER V. HEMMERSWEILL	BLZ. 78—80
EEN ROMMELPOT-ORKEST (GEÏLL.), DOOR D. J. VAN DER VEN	BLZ. 80—81
DE „GREGORIAANSCHÉ” MUZIEK (GEÏLL.), DOOR HU- BERT CUYPERS.	BLZ. 81—84
DE SCHRIK DER ZEE-HOLEN, DOOR CHARLES G. D. ROBERTS (4)	BLZ. 83

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS

*Men gelieve alles wat de Redactie van dit weekblad betreft te adres-
seeren aan de Redactrice Mw. Ro van Oven, Emmastr. 15, Amsterdam,
stukken voor de Administratie aan de Uitgevers N.V. Scheltema & Holke-
ma's Boekhandel en Uitgevers-Mij., Rokin 74—76, Amsterdam, Met de
toevoeging: „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke
naam en adresvermelding wordt verzocht, ook achter op de foto's.*

*De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar
aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een
adverteerder doet.*

Nieuw verschenen nummers 25 cts., oudere 50 cts.

DE APPELBOOM

6) DOOR JOHN GALSWORTHY

HAAR glimlach bracht tranen in zijn oogen. De blankheid van haar door de maan beschenen gezichtje zoo dicht bij het zijne, het zachte rose harer geopende lippen, hadden de levende, onaardsche schoonheid van een appelbloesem.

En toen, plotseling, werden haar oogen groot en staarden bangst langs hem heen; zij wrong zich uit zijn armen en fluisterde: „Kijk!”

Ashurst zag niets anders dan het heldere stroompje, het zacht vergulde heidekruid, de glinsterende berkeboomen en achter ze de uitgestrektheid der maan-overgoten heuvels. Achter hem klonk haar ijzig gefluister: „Het zigeuner-spook!”

„Waar?”

„Daar — bij den steen — onder de boomen!”

In woeste drift sprong hij over de beek en rende naar het berkenboschje. Een spel van het maanlicht! Niets! Hij ijelde en struikelde tusschen de rotsblokken en doornstruiken heen, mompelend en vloekend en toch met een soort van angst in het hart. Dwaasheid! Onzin! Toen ging hij terug naar den appelboom. Maar zij was verdwenen; hij hoorde een zacht geruisch, het knorren van varkens en het dicht-slaan van een hek. Inplaats van haar, slechts die oude appelboom! Hij sloeg zijn armen om den stam. Wat een plaats-ervanger voor haar zacht lichaam; het ruwe mos tegen zijn gezicht — wat een plaatservanger voor haar zachte wang; slechts de geur, als die der bosschen, had eenige gelijkenis! En boven hem en rondom hem schenen de bloesems, levender, lichter beschenen, te gloeien en te ademen.

ZEVENDE HOOFDSTUK

Toen hij uit den trein op het station Torquay uitstapte, liep Ashurst besluiteloos langs den Zeeboulevard, want hij kende deze speciale koningin der Engelsche badplaatsen niet. Daar hij totaal geen acht sloeg op zijn kleeren, had hij er geen flauw vermoeden van dat hij afstak bij de bewoners en liep hij door in zijn Norfolk buis, zijn stoffige schoenen en vormloozen hoed zonder er een oogenblik aan te denken, dat de menschen hem vreemd aankeken. Hij zocht naar een bijkantoor van zijn Londensche Bank en toen hij het gevonden had, vond hij tevens den eersten hinderpaal op zijn weg. Kende hij iemand in Torquay? Neen. In dat geval had hij slechts te telegrafeeren naar zijn Bank in Londen en zij zouden hem dadelijk ter wille zijn, zoodra het antwoord was binnengekomen. Die achterdochtige gedachte van de praktische wereld wierp een waas over den glans zijner visioenen. Toch stuurde hij het telegram.

Tegenover het postkantoor zag hij een winkel van dameskleeren en keek met vreemde gevoelens naar de étalage. Het verontrustte hem niet weinig dat hij zijn landelijke geliefde in de kleeren moest steken. Hij ging naar binnen. Een jonge vrouw ging achter de toonbank staan; ze had blauwe oogen en een eenigszins verwonderd gezicht. Ashurst bleef zwijgend naar haar staan kijken.

„Wat verlangt mijnheer?”

„Ik wou een japon voor een jonge dame hebben”.

De jonge vrouw glimlachte. Ashurst fronste het voorhoofd — hij zag plotseling het vreemde van zijn vraag in.

De jonge vrouw haastte zich te vragen:

„Welk genre zoekt u — iets moderns?”

„Neen. Eenvoudig”.

„Hoe groot is de jonge dame ongeveer?”

„Dat weet ik niet; ik denk een paar duim kleiner dan u”.

„Kunt u mij den omvang van haar middel zeggen?”

Megan's middel!

„Och! Gewoon denk ik!”

„Juist”.

Terwijl ze weg was, bleef hij mismoedig naar de modellen in de étalage staan kijken en plotseling kwam het hem onge-looflijk voor, dat Megan — zijn Megan — ooit iets anders zou kunnen dragen dan de ruwe tweed rok, de grove blouse en de Schotsche muts waarmee hij haar altijd had gezien. De jonge vrouw was teruggekomen met verscheiden japonnen over haar arm en Ashurst keek er naar hoe zij ze voor haar elegant figuurtje hield. Er was een bij waarvan de kleur hem beviel, duif-grijs, maar hij kon er zich met geen mogelijkheid Megan in voorstellen. De jonge vrouw ging weg en haalde andere. Maar een soort van verlamming had zich van Ashurst meester gemaakt. Hoe te kiezen? Zij zou ook een hoed en schoenen en handschoenen moeten hebben; en stel — als hij dat alles gekocht had — dat het haar een ordinaair voorkomen zou geven, zooals Zondagskleeren buitenlui meestal geven! Waarom zou ze niet reizen zooals ze was? Ach neen! zij moesten onbemerkt blijven; dit was een ernstige schaking. En de jonge vrouw aankijkend, dacht hij: „Ik zou wel eens willen weten of zij iets vermoedt en me voor een schurk houdt”.

„Zoudt u dat grijze voor me opzij willen leggen?” vroeg hij ten slotte wanhopig. „Ik kan nu niet beslissen; vanmiddag kom ik terug”.

De jonge vrouw zuchtte.

„O, zeker! Het is anders een heel smaakvol toiletje. Ik denk niet, dat u ergens iets zult vinden, dat beter voor uw doel geschikt is”.

„Dat zal zeker niet” mompelde Ashurst en ging weg.

Weer bevrijd van den achterdochtigen, praktischen geest der wereld, haalde hij diep adem en keerde terug tot zijn visioenen. In gedachten zag hij het vertrouwende, lieve schepseltje, dat haar leven aan het zijne zou verbinden; zag zichzelf en haar wegschuipen in den nacht, onder het maanlicht over de heide loopen, hij met zijn arm om haar heen-geslagen en de nieuwe kleeren onder den arm, tot zij, in een afgelegen bosch bij het aanbreken van den dag uit haar oude plunje zou glijden en de nieuwe aantrekken; en een vroege trein op een afgelegen stationnetje zou ze wegvoeren op hun huwelijksreis, tot Londen ze in zich opnam en de liefdesdroom werkelijkheid zou worden.

„Frank Ashurst! Sinds Rugby heb ik je niet meer gezien, ouë jongen!”

De rimpels uit Ashurst's voorhoofd werden weggevaagd;

het gezicht, dicht voor het zijne, had blauwe oogen vol van zonneshijn — een van die gezichten waarin de zon van binnen en buiten elkaar ontmoeten en zich tot een eigenaardigen glans vereenigen. En hij antwoordde:

„Waarachtig, daar heb je Phil Halliday!”

„Wat voer jij hier uit?”

„Och, niets! Ik loop maar wat rond en moet geld halen. Ik logeer op de heide”.

„Ga je ergens speciaal lunchen? kom bij ons koffiedrinken; ik ben hier met mijn kleine zusjes. Ze hebben de mazelen gehad”.

Met den arm van zijn vriend door den zijne gehaakt liep Ashurst mee, heuvel op, heuvel af, tot buiten de stad, terwijl de stem van Halliday, vol van optimisme als zijn gezicht van zon, zei dat „het eenige goeds in dit nare plaatsje het baden en zeilen was” en zoo voort, tot ze aan een sikkel van huizen kwamen een weinig boven en verder van de zee gelegen en het middelste daarvan — een hotel — binnentraden.

„Ga mee naar mijn kamer en frisch je wat op. De lunch is zoo dadelijk klaar”.

Ashurst keek in den spiegel naar zijn gezicht. Na zijn slaapkamer op de boerderij, de kam en het één-extra-hemd-régime, scheen deze kamer vol kleeren en borstels hem een waar Capua toe; en hij dacht:

„Gek toch — men ziet zelf niet in —” Maar wat — dat wist hij niet precies.

Toen hij na Halliday de zitkamer binnentrad om te lunchen, keerden zich bij de woorden: „Dit is Frank Ashurst — mijn zusjes” drie heel blonde, blauw-oogige gezichten naar hem toe.

Twee waren inderdaad jong, zoowat tien en elf jaar. Het derde was misschien zeventien, slank en blondharig, met wangen als perziken, lichtelijk gebruind door de zon en wenkbrauwen iets donkerder dan het haar en een klein beetje schuin oplopend. De stemmen van alle drie waren als die van Halliday, hoog en vrolijk; zij stonden flink rechtop, schudden zijn hand met een vlugge beweging, namen hem kritisch op, keken dadelijk weer een anderen kant uit en begonnen te praten over wat ze dien middag zouden doen. Een echte Diana met haar begeleidende nymfen! Na de boerderij was die vlugge, gewone, levendige gesprektoon, die normale, verfrissende beschaving in den beginne wat vreemd en toen zoo gewoon dat wat hij had meegemaakt hem plotseling onwezenlijk voorkwam. De twee jongsten heetten blijkbaar Sabina en Freda; de oudste Stella.

Na een korten tijd wendde het meisje, dat Sabina heette zich tot hem en zei:

„Zeg, gaat u met ons mee garnalen visschen? — dat is heel leuk!”

Verbaasd door die onverwachte vriendschappelijkheid, mompelde Ashurst:

„Ik vrees, dat ik vanmiddag weer terug moet gaan”.

„O!”

„Kunt u het niet uitstellen?”

Ashurst wendde zich tot de laatste spreekster, Stella, schudde het hoofd en glimlachte. Zij was heel mooi! Sabina zei spijtig:

„Dat kon u best!” Toen kwam het gesprek op rotsholen en zwemmen.

„Kunt u ver zwemmen?”

„Bijna twee mijl!”

„O!”

„Zeg!”

„Wat leuk!”

De drie paar op hem gerichte blauwe oogen maakten hem bewust van de belangrijkheid die hij had verkregen. Het was een prettig gevoel. Halliday zei:

„Zeg, je moet nog een poosje blijven en met ons in zee gaan. Blijf één nachtje over”.

„Hè, ja!”

Maar opnieuw glimlachte Ashurst en schudde het hoofd. Toen bemerkte hij, dat hem een soort van examen werd afgenomen betreffende zijn sport-bekwaamheden. Het bleek nu, dat hij had geroeid in de universiteits-ploeg, voetbal had gespeeld in het studenten-elftal en in den onderlingen wedstrijd den prijs voor één-mijl hardloopen had gewonnen; en toen hij van de tafel opstond, was hij een soort van held. De twee kleine meisjes stonden er op, dat hij „hun” rotshol moest zien en zij gingen op weg snaterend als eksters met Ashurst tusschen ze in, Stella en haar broer achter ze aan.

In het hol, vochtig en donker als alle andere rotsholen, was het mooiste een plas waarin misschien schepselen huisden, die te vangen waren en in een flesch konden worden gestopt. Sabina en Freda, die geen kousen aan hun fraai gevormde bruine beenen droegen, drongen er bij Ashurst op aan, dat hij bij ze in het midden moest komen om ze te helpen het water te ziften. Ook hij was al gauw laarzen- en sokkenloos. De tijd gaat snel voorbij voor een man die gevoel voor schoonheid heeft, als mooie kinderen in een plas staan en aan den kant een jonge Diana om met verbazing alles wat je vangt in ontvangst te nemen! Ashurst had nooit veel begrip van tijd. Het gaf hem een schok toen hij zijn horloge voor den dag haalde en zag dat het een heel eind over drieën was. Geen kans meer vandaag zijn cheque te innen — de bank zou gesloten zijn voor hij ze kon bereiken. Toen ze zijn gezicht zagen, riepen de beide kleine meisjes dadelijk uit:

„Hoera! Nu moet u wel blijven!”

Ashurst antwoordde niet. Hij zag weer Megan's gezicht toen hij haar bij het ontbijt toefluisterde: „Ik ga naar Torquay, lieveling, om alles in orde te brengen; vanavond ben ik weer terug. Als het goed weer is, gaan we vannacht weg. Houd je gereed”. Weer zag hij hoe zij beefde en zijn woorden indronk. Wat zou zij wel denken? Toen wist hij zich te beheerschen, zich plotseling bewust van dat andere jonge meisje, zoo groot en blond en Diana-achtig aan den rand van de plas die hem kalm bestudeerde met haar verbaasde oogen onder de schuin oplopende wenkbrauwen. Als die eens wist, wat er in zijn geest omging — als die zou weten dat hij van plan was geweest dien eigen nacht —! Wel, er zou een minachtend woord hebben geklonken en hij zou alleen in het rotshol staan. En met een zonderling mengsel van toorn, spijt en schaamte, stak hij zijn horloge weer in zijn zak en zei kortaf:

„Ja; voor vandaag zit ik er in”.

„Hoera; nu kunt u met ons gaan zwemmen”.

Het was onmogelijk niet te zwichten voor het genoegen van die lieve kinderen, voor den glimlach op Stella's lippen, voor Halliday's: „Schitterend, oué jongen! Ik kan je wel het noodige leenen voor den nacht!” Maar weer voer een schok van verlangen en berouw door Ashurst heen en hij zei:

„Ik moet eerst telegrafeeren!”

Toen de aardigheid van den plas af was, gingen ze terug naar het hotel. Ashurst verzond zijn telegram, dat hij adresseerde aan Mrs. Narracombe: „Tot mijn spijt vanavond verhinderd, kom morgen terug”. Megan zou zeker wel begrijpen, dat hij veel te doen had; en zijn hart werd lichter.

Het was een prachtige middag, warm, met een kalme, blauwe zee; en zwemmen was zijn grootste liefhebberij; de aanhankelijkheid dier mooie kinderen vleide hem, hij keek met genoegen naar hen, naar Stella, naar Halliday's zonnig gezicht; de lichte onwezenlijkheid en tevens de gewone vanzelfsprekendheid van dit alles — als van een laatste blik op het normale vóór zijn sprong in het duister met Megan! Hij kreeg een badcostuum te leen en zij gingen met z'n allen op weg. Halliday en hij ontkleedden zich achter een rots en de meisjes achter 'n andere. Hij was het eerst in het water en zwom dadelijk een heel eind de zee in om te bewijzen dat hij niet ten onrechte zooveel goeds van zichzelf had verteld. Toen hij zich omdraaide, zag hij dat Halliday dicht bij het strand was gebleven, terwijl de meisjes rondspartelden en zich door de kleine golfjes lieten meevoeren op de manier waarover hij gewend was minachtend den neus op te halen, maar die hij nu lief en verstandig vond, daar het hem de onderscheiding verleende de eenige diepzee-zwemmer te zijn. Doch toen hij naderbij kwam, was hij er niet zeker van of zij het wel prettig zouden vinden, dat hij, een vreemde, zich bij hun dartel groepje voegde; hij voelde zich beschroomd, toen hij die slanke nymph naderde. Toen riep Sabina hem bij zich om haar te leeren drijven en met behulp van haar zusje namen ze hem zoo in beslag, dat hij zelfs geen tijd had om op te letten of Stella gewend raakte aan zijn tegenwoordigheid; tot hij plotseling een kreet van schrik van haar hoorde. Zij stond tot haar middel in het water, met voorovergebogen bovenlijf, haar slanke witte arm uitgestrekt en wijzend, haar nat voorhoofd gerimpeld door de zon en een uitdrukking van angst.

„Kijk eens naar Phil! Is er iets niet in orde met hem? O, kijk eens!”

(Wordt vervolgd)

DE STALLEN BIJ HET GROOTE TERRAS VAN HET PALEIS TE OEDAIPÖER

DROOM EN WEZEN

VOOR-INDIË

EEN verre vage klank is voor de meeste Hollanders het woord Britsch-Indië: de Ganges is er een hoofdmoment van, dank zij Heine, die van deze rivier een behoorlijk dichterlijk oord maakte:

Auf Flügeln des Gesanges,
Herzliebchen, trag ich dich fort,
Fort nach den Fluren des Ganges,
Dort weisz ich den schönsten Ort.

Es hüpfen herbei und lauschen
Die frommen, klugen Gazell'n;
Und in der Ferne rauschen
Des heiligen Stromes Well'n.

☞ En dan komt Multatuli, wiens Droogstoppel erop uit is al onze verrukkingen betreffende de heilige rivier te vernietigen, zoodat we tenslotte zweven tusschen hemelsch heil en aard-sche werkelijkheid. Daarom deed 't me zoo'n genoegen dezer dagen eens een mensch te ontmoeten, met hersens, gevoel en onderscheidingsvermogen, die Britsch-Indië kent, die er heen is gegaan als een rasechte Hollander, er sinds jaren leeft en niet lijdt aan de waanvoorstelling van den Engelschman, den „heerscher” over het verre Oostersche land, die meent alleen de wijsheid in pacht te hebben en die in den grond van zijn hart in hoofdzaak verontwaardigd is over de gebeurtenissen in zijn „kolonie”, omdat hij thans onmogelijk meer kan ontkennen, dat Hindoe's menschen zijn met hoofd en hart, misschien anders, maar zeker niet minder dan de heerschers, die tengevolge van Westersche intelligentie de Oostersche meenden te moeten ontkennen. ☞ Ik vroeg mijn ras-echten, verstandelijk-gevoeligen Hollander, aan welke

zijde hij zich schaarde, aan die van den dichter Heine, aan die van den droogstoppel „Droogstoppel”. ☞ Als overal ligt hier de waarheid in het midden. Waarlijk, van de heiligheid van den Ganges kunnen wij ons geen begrip vormen. Want wij, met onze steeds nauwgezetter hygiënebegrippen, hui-veren van afschuw, als we zien, hoe mannen en vrouwen baden vlak naast de plek, waar een riool in de Ganges uitloopt, dat de een bezig is zijn tanden te poetsen, terwijl een ander vlak ernaast water schept om het als heilbrengend geneesmiddel op te drinken. Maar we moeten deze overwegingen van het nuchtere, koele verstand ter zijde zetten, uitschakelen uit den gedachtengang van den Indiër, voor wien de Ganges goddelijk is. Immers hij ontsprong uit het hoofd van Siwa, die tezamen met Vishnoe en Brahma de Indische Drieëenheid vormt en goddelijk-almachtig is hij uit hoofde van die geboorte. En het water van zulk een heilige rivier is niet alleen geneeskrachtig, maar reinigt ook van zonden. 's Morgens voor zonsopgang, tusschen 6 en 7 uur, trekken de menschen naar den Ganges om er te baden. Wel opmerkelijk is 't, dat de Indiër nooit in een badkuip zal baden, altijd alleen zich met water zal overgieten. Immers het baden in een badkuip vindt hij vies; stroomend water alleen is bruikbaar voor dat doel. Zoodat niet ontkend kan worden, dat de Indiër er wel degelijk hygiënische begrippen op na houdt; maar onbekend als hij is met de wereld van het oneindig kleine, naar welker onderzoek zijn bespiegelende aard geen enkel verlangen bezit, houdt hij zich aan die hygiëne, welke hij met eigen oogen aanschouwt. Immers sleept stroomend water niet iedere onreinheid met zich mee: een microbenwereld bestaat niet voor den Indiër en

zal zeker niet zoo heel spoedig worden aanvaard door de groote massa, die toch slechts op goed geloof kan aanvaarden de resultaten van empirische proeven. Immers de groote massa in Indië is bespiegelend, niet onderzoekend-uitpluizend, als de Europeaan. ☞ Dies baden allen in den Ganges, de vrouwen gekleed in een „sari” d.i. een langen, witten doek, de mannen met een witten doek, een dhoti, om de lenden geknoopt. Vijf of zes KM. zijn de oevers met badenden bezet: men daalt af naar de rivier langs hardsteenen trappen, de „ghats”. En steeds komen er pelgrims uit alle Hindoelanden naar Benares, om in de heilige rivier te baden, al is de Ganges van oorsprong tot monding overal heilig. ☞ Vooral tijdens de kerkelijke feestdagen stroomden de pelgrims naar Benares. Dat gebeurt tijdens de Diwali, Nieuwjaar, dat een week duurt, omstreeks Maart, April en in de feestdagen, kort na het eindigen van het regentijdperk (van Juni tot October).

Duizenden, honderd-duizenden plegen dan naar Benares te trekken uit alle windstreken, van Noord en Zuid, van Oost en West, naar dat eene punt, naar de Heilige Stad, naar de Heilige Rivier. En allen, het zijn er bijna een millioen, vinden onderdak in Benares, al is de stad zelve niet zoo bijster groot. ☞ Immers de Maharadja's, wier rijkdommen onmetelijk zijn, bekommerden zich om het geestelijk heil hunner onderdanen, die ze naar het lichaam lieten verhongeren. Maar de Indiër vraagt niet naar materieelen overvloed, stelt zich tevreden met een zeer bescheiden deel. En zoo verrijzen op de heuvelen langs de rivier groote steenen gebouwen, evenwel zonder eenig comfort, dat den pelgrims echter ook volkomen onverschillig is, waar de bedevaartgangers groepsgewijze een tijdelijk verblijf kunnen vinden. Kaal zijn de vloeren, meubelen ontbreken er geheel, slechts water en een vuurplaats, als uiterste noodzakelijkheid, worden er gevonden. ☞ Groote steenen trappen voeren naar beneden naar de rivier: de geloovigen verdringen zich er, maar toch is het er niet roezig of druk. Want de meeste van deze pelgrims brengen den dag in meditatie door, buiten in de open lucht, op de trappen, op de vlondertjes langs den Ganges. Geen geluid wordt gehoord, in aandacht verzonken merken ze niets van wat gebeurt. De zon deert hen niet, de meedoogenloos brandende Indische zon: groote parasols van palmbladeren zorgen voor koele schaduw. Mannen en vrouwen huizen er door elkaar, maar niemand wordt erdoor gehinderd. Een schoone vrouw trekt zelfs niet de aandacht. Immers de Indische mannen en zeker de pelgrims kijken een vrouw nooit aan, vinden haar een wezen van zooveel lagere orde, dat ze hun blik niet wenschen te bezoedelen door naar haar te kijken. Alleen Boeddha heeft hun aandacht, Boeddha en de Heilige Rivier, waarin ze zich van zonden rein wasschen liefst op het oogblik, dat de zon aan den overkant van den Ganges uit den

AAN DE GANGES TE BENARES. BREEDE TRAPPEN VOEREN VAN DE „LOGEMENTEN” NAAR DE RIVIER

nacht verrijst. Dat is het Heilige Moment, door de pelgrims in overpeinzing gewacht. En niemand stoort zich aan den ander, niemand ook ergert zich aan den ander. Geen enkel ge- of verbod houdt de menigte in bedwang. Alles is geoorloofd. En toch wordt de orde nooit verstoord. ☞ Als b.v. de pelgrims de stad ingaan, hangen ze de parasols, die hen tegen de zonnestralen beschermen, zooals de bamboezeltjes op de vlondertjes ook tot taak hebben, eenvoudig tegen de muren op en niemand zal ertoe komen zich het eigendom van een ander toe te eigenen. Ook de weinige eigendommen, welke in de logergelegenheden zich bevinden, zullen nooit spoorloos verdwijnen. Groote kostbaarheden zullen er niet worden aangetroffen. Zelfs de tapijten, welke in het Noorden van Indië worden gebruikt om de koude van den vloer, die als zetel dienst doet, weg te nemen, ontbreken hier. ☞ Druk is Benares omstreeks Diwali: op elkaar gedrongen huizen er de menschen in de betrekkelijk kleine stad, die op andere tijden van het jaar niets van een wereldstad heeft.

(Wordt vervolgd)

RO VAN OVEN

AAN DE GANGES TE BENARES. DE PELGRIMS TIJDENS DE DIWALI

HET EINDE VAN EEN ROOFZUCHTIG BESTAAN

ONDER den omvangrijken stronk van den elzenstruik leefde de oude, bruine rat. Stamvader van een talrijk nageslacht had hij zich, alle gevaren ten spijt, weten staande te houden en was door de ondervinding van vele jaren een geweldig jager en roover geworden. Onversaagd, doch steeds op zijn hoede, dapper, maar buitengewoon sluw, heerschte hij in deze omgeving. Oude schuren, hooibergen en stallen van koeien, paarden en varkens, waren het terrein, waar hij zijn rooftochten hield. Vandaar sleepte hij zijn buit naar het hol onder den elzestruik, waar een labyrinth van gangen hem steeds de kans gaven om te ontsnappen als er gevaar dreigde. Als opruimer van vuil maakte hij zich nuttig in de maatschappij, doch daartegenover waren zijn euveldeeden zoo talrijk, dat hij zich in de omgeving der menschen onmogelijk maakte. Als de schemering de boerderijen omhulde, kwam hij te voorschijn, sloop langs den diepuitgespoelden slootwal en ging, steeds den schaduwrand van huis tot schuur houdende, naar de hoenderhokken, stal de nog in de nesten liggende eieren of roofde, als een kip te broeden zat, de broedeieren weg, er niet om malende, dat daarin reeds een bijna volgroeid kuikentje woonde. De

steeds uitstaande val ontweek hij en het vaak voor hem op verleidelijke wijze klaar liggend giftig aas raakte hij niet aan, nadat hij eens, vele jaren geleden er kennis mee gemaakt had en pijnlijke krampen bijna een einde aan zijn roofzuchtig leven hadden gemaakt. Ook den haverbak van het paard bezocht hij dikwijls en zoo brutaal was daarin zijn optreden, dat hij

zich niet ontzag om naar het paard te bijten, wanneer dit wilde meeëten. Wanneer de winter regeerde en het bestaan moeilijker werd, als er dikwijls gevochten moest worden om een stuk voedsel dan werd de oude rat een echt roofdier, dan groeide het verlangen naar warm bloed zóó sterk in hem, dat hij des nachts de volwassen hoenders in het hok aanviel en de met zaad gevulde kroppen doorbeet. Zijn tochten strekten zich dan ook verder uit en golden dikwijls den rand van het lage struikgewas rondom den boomgaard en den hof, waar de boerenkool menig haasje en wild konijntje lokte. In donkere nachten verscheurde dan dikwijls de kreet van een in doodsangst verkeerend dier de stilte en als de maan een oogenblik om een zwart wolkje gluurde, kon men zien, hoe de rat zijn prooi meesleurde naar zijn hol, of indien deze te zwaar was, zich zat at en dronk en de overblijfselen liggen liet. Dat leventje zou altijd zoc doorgegaan zijn, als er op zekeren dag niet een gast op de hoeve was gekomen, die een gevaar werd voor den ouden stamvader der bruine ratten. Door hongering uit het lage griendland verdreven, had een bunzing het aan den slootovergegraven diepe hol verlaten en had in den hooiberg zijn voorloopig tehuis gebouwd. Eenige van zijn euveldeeden werden op rekening van de rat geschreven en zelfs de groote moord in den konijnenberg en het eendenhok werd deze op den hals geschoven. Dit maakte zijn bestaan op de boerderij er niet lichter op en talrijke vallen en klemmen bemoeilijkten zijn leven niet weinig. Ook werden de hokken des nachts afgesloten en alle voorzorgen genomen om de strooptochten tegen te gaan. Met den dag klom de nood, met elk uur

stak de honger pijnlijker, en als de schemering zijn daden verborg, ging de rat op jacht en kwam elken keer tot de ervaring, dat de vangst hoe langer hoe minder werd. Ook de bunzing voelde den honger, ook voor hem groeide de ellende bij elken nieuwen levensdag en waar rat en bunzing elkaar tot nog toe hadden geduld en ontweken, wies nu de haat en misgunden zij elkaar elk hapje. De bunzing, hoewel sterker dan de rat, had niet den moed hem aan te vallen, als begrijpende de wanhoop, waarmede deze zich zou verdedigen. Op een stillen nacht, toen de wind zacht door de takken der boomen kreunde, en groote, zachte vlokken langzaam naar de aarde dwarrelden, kwam langs het kale hout de haas op bezoek naar het boerenkoolland. Vol waakzaamheid schelpten zijn ooren naar alle richtingen en met diepe teugen snoof hij de lucht in om te onderzoeken of er ook gevaar dreigde. Maar doodstil ligt de aarde onder den druk van de zwaar beladen sneeuwvlucht en dit stelt den haas gerust. Hij kruipt door de beukenhaag en juist als hij aan den maaltijd wil beginnen, vliegt hem een donkere schaduw naar de keel en grijpt hem vast in den strot. Angstig gilt de haas zijn doodskreet door de donker

en wekt daarmee den bunzing, die juist op jacht zou gaan. Op de plaats, waar de haas door bloedverlies nederzigt, ontmoeten zij elkander, rat en bunzing en zóó fel is de haat, dat zij met snerpend gekrijt op elkander aanvliegen, den buit vergetend, die hen beide zou kunnen verzadigen. De strijd duurt niet lang, doodelijk verwond sleept de rat zich naar zijn hol onder

den elzenstruik, terwijl de bunzing zich te goed doet aan het warme bloed van den haas. In den ochtendstond wijst een bloederige plek op het blanke sneeuwvlak nog slechts de plaats aan waar zich het nachtelijk drama heeft afgespeeld, terwijl een bende bonte kraaien krakeelt om de resten van den maaltijd, die de bunzing heeft achtergelaten.

H. E. KUYLMAN

VOOR-INDIË. DE OVERZIJDE VAN DE GANGES

Deventer, de oude Hanze-stad

(Slot)

EEN der mooiste Renaissance-gevels aan den Brink is die van het huis „De drie vergulde heringen”. De geveltoppen dragen drie leeuwen, die elk een wapenschild in de klauwen houden. Jammer genoeg is het benedengedeelte van den gevel tot en met de eerste verdieping in doodschen negentiende eeuwschen stijl verbouwd. Ditzelfde kan men ook vinden bij een typischen Barokgevel in de Korte Bisschopstraat, waarvan het benedengedeelte „modern” aandoet en het bovengedeelte ons de overgang der Hollandsche Renaissance naar de Barok doet zien. We herkennen den trapgevelbouw, de „klassieke” smalle in kleine ruitjes gezette vensters met de sierlijk gekleurde luiken. Maar de lunetten in de bovenverdiepingen, die gebeeldhouwde medaillons lijken en de rankversieringen aan weerskanten van de ramen der bovenverdieping leiden reeds de Barok in. Maar om tot den Brink terug te keeren. Aan dit plein moet ook het z.g. Rattenhuis gelegen hebben, waaraan een legende verbonden is, die de 19e eeuwsche dichter Sloet tot Oldhuis groot kenner der Over-

ijzelsche folklore in zijn „Herfstdraden” bezongen heeft. Volgens de legende woonde tijdens een hongersnood in het Rattenhuis een rijke vrek, die zijn zolders met koren had opgehoopt en uit speculatiezucht het graan weigerde te verkoopen, omdat hij hoopte, dat de prijzen steeds meer zouden stijgen en elke schepel zijn gewicht in goud zou opbrengen. Toen de nood het hoogst was gestegen kwamen de nonnen van het Vrouwenconvent hem smeeken het graan af te staan. Maar de gierigaard weigerde en meende spottend, dat de nonnen, die het vasten toch eenmaal gewoon waren, nog wel langer konden vasten. Eerder zou hij het graan door de ratten laten weghalen, die er zich in hun holen aan te goed konden doen, dan iets ervan af te staan aan de hongerlijdenden. Dat hoorde de Rattenkoning, hij riep zijn onderdanen bijeen en aan het hoofd van het rattenleger trok hij naar het huis van den vrek, haalde de zolders leeg en bracht het graan naar de zolders van het nonnenklooster, zoodat: „Door 't rottengeslacht was 't graan naar de zolders van 't klooster gebracht en daarmee belaan ging men Govert bespotten en deze zwoer eeuwige wraak aan de Rotten!” Waarin die wraak bestond, vermeldt de legende niet. In het Oudheidkundig Museum kan men nog de Gotische dakpannen van het Rattenhuis bewonderen, waarvan enkele ter herinnering aan de Legende steenen ratten dragen. ☼ In de Assenstraat vindt men nog een typischen Barokgevel uit 1653, waaronder het Latijnsche opschrift: Deo fidendum — Mediis utendum, dat vrij vertaald luidt: Al moogt ge vrij uw hoop op medicijnen bouwen, stel allereerst in God vertrouwen. Vermoedelijk was hier een dokter of apotheek gevestigd. ☼ In de Boterstraat het verlengde der Assenstraat staat de oude Boterwaag met zijn overhellen- de helaas geschonden gevels. Jammer genoeg, want dit Gotische bouwwerk behoort tot een der oudsten van Deventer. Onder den topgevel vindt men een Gotisch spitsbogenvenster terug. ☼ Op onzen verderen tocht door de oude stad ontdekken we nog tal van merkwaardige gevels en schilderachtige plekjes, zooals het Munttorentje, zoo weggenomen uit een schilderij van Bosboom. Het gebouwtje, dat in de 17e eeuw een tijdlang de officieele munt geweest is. Bereiken we het typische straatje „Achter de muren”, echt dorpsstraatje met kinderhoofdjes bestraat, waar temidden der huizen een oude half ontmantelde toren der vroegere stadswallen vooruit springt. Twee van deze torens zijn nog slechts gespaard gebleven. En op onze zwerftochten bereiken we de Broerenstraat, zoo genoemd naar de Kloosterkerk der Franciskaner Minderbroeders in den volksmond de Broerenkerk genoemd. Deze kerk werd in de 14e eeuw gesticht door de ongelukkige Leonora van Engeland, gemalin van hertog Reinald van Gelder, die haar onder verdenking van melaatsch te zijn jarenlang van het Hof verbande. De overlevering vertelt, dat Eleonora de eeuwige ballingschap moede zich in de Raadszaal te Nijmegen voor den hertog en zijn Raadsleden als een tweede Monna Vanna alleen in een monnikspij gehuld vertoonde en zoo haar reinheid kon bewijzen. Waarna, zooals een oude kroniek zegt, de Hertog met „berouw zijn ligtgelovigheid inzag” en haar weer in eere herstelde. De kerk, waarin Eleonora begraven ligt, bestaat uit twee tegen elkaar gebouwde langschepen met Gotische ramen en een voorportaal. Een dwarschip schijnt ook hier ontbroken te hebben. Na de Hervorming onteigend, was ze tot de Fransche revolutie bij de Fransche gemeente in gebruik. In den Franschen tijd werd ze den Katholieken teruggegeven. Het valt u op welke origineele wijze bij gebrek aan een klokketoren het uurwerk in het dak van het hoogste langschip is aangebracht. In het steegje Achter de Broeren ligt het oude R. K. Oude Vrouwenhuis, het z.g. Meyershoff, dat uit 1664 dateert. Ook Deventer telde evenals de meeste Hollandsche steden in de 16e en 17e eeuw tal van liefdadige instellingen en Hofjes. ☼ Op het hoogste punt van Deventer den Berg, waarop volgens overlevering eens een burcht moet gelegen hebben, staat thans de Romaansche Bergkerk, een der oudsten der stad, die evenals de Groote Kerk door Bisschop Lebuinus gesticht moet zijn. De torens zijn tot de vijfde verdieping streng Romaansch. Het witgepleisterde interieur biedt weinig bezienswaardigs. ☼ Van de vele huizen- en poortgevels, die nog te bewonderen zijn, noemen we alleen nog het typische geveltje, dat het z.g. doodenhuisje van het Gemeente Ziekenhuis siert. Een gevel die, men leert het aan het opschrift, oorspronkelijk een poort van het aan de Heilige Geertruida gewijde Pestengasthuis sierde. Het relief tusschen de twee Ionische zuilen stelt een stervenden pestlijder voor, die op een baldakijnbed uitgestrekt

Foto C. J. Steenbergh

DEVENTER. GEVELTJE IN HET VOORMALIG PESTENGASTHUIS

ligt. Op het tafeltje naast het bed staat een kom of bakje vermoedelijk met het laatste oliesel, waarvoor een geestelijke, die uit brevier of bijbel voorleest, terwijl een bloedverwant knielend met gevouwen handen naast het sterfbed bidt. Onder dit relief leest men het volgende weinig opbeurende gedicht:

VOOR KRIIGHS VERVOLCH INT LANDT
OF DUEREN TIIT NOCH BEST IS
TE VALLEN IN GODTS HANDT
WANT TROOSTELICKER PEST IS.

☼ Pest was dus boven oorlogsrampen en duren tijd te verkiezen, of moet men in plaats van de onduidelijke eerste R in het woord troostelicker een B lezen, waardoor het woord in den laatsten versregel 't Boostelicker (verschrikkelijker) luidt. ☼ Maar thans teisteren noch pest, noch oorlogs- en andere rampen het oude Daventria. Ligt de oude Hanzestad niet meer bekneld tusschen den engen band van stadswallen en vestingtorens, heeft zich met fraaie buitenwijken kunnen uitbreiden en is naast industriestad een der eerste markt-

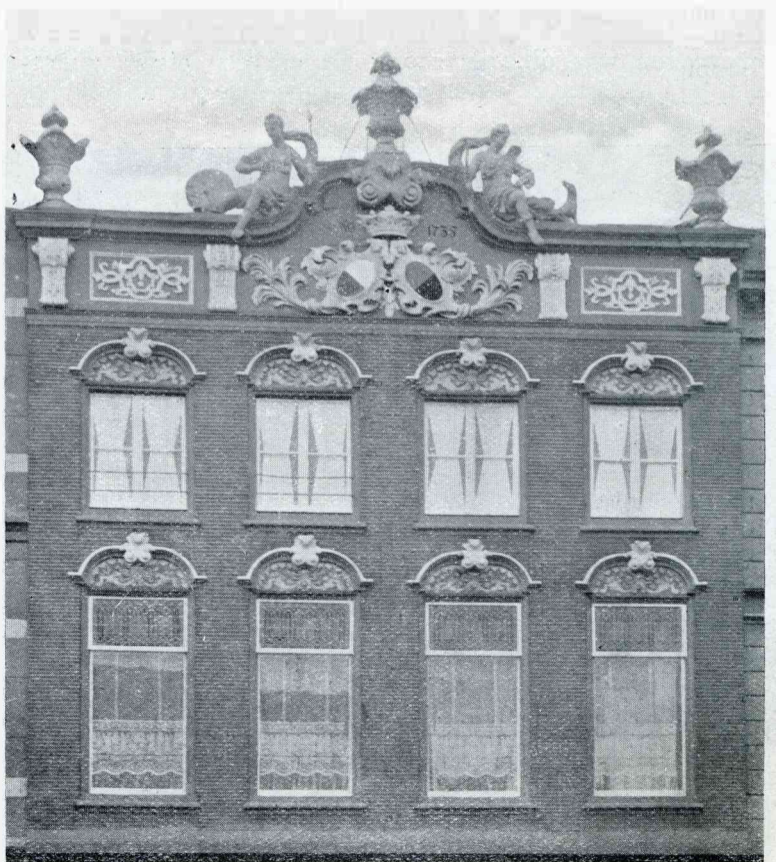

Foto C. J. Steenbergh

HUISGEVEL AAN DEN BRINK. ROCOCOSTIJL

plaatsen van Overijssel gebleven. Maar ze is ook voor den omtrek de winkelstad bij uitnemendheid en daarom is het in de handels- en winkelzaken zoo te prijzen, dat men bij de uitbreiding der zaken, zooveel mogelijk getracht heeft de puien in den ouden staat te houden, waardoor Deventer voor den vreemdeling en kunstkenner het cachet van voorname oude koopmansstad behouden heeft.

J. F. BAER V. HEMMERSWEILL

Een Rommelpot-orkest

Vastenaovend die komt an
„We zullen' us met den rommelpot gaon!”

EEN rommelpot-orkest! Wij brengen deze origineele foto van ronkende en grommende, rommelende en brommende foekepoten als een der zeldzame Nederlandsche varianten op de talrijke pseudo-muziekcorpsen uit het arme Kempenland en het boertig-jolige Vlaanderen! Want daar maken nog altijd verschillende „fantasie-Muzieken” grooten opgang! Wat verstaat men daar eigenlijk onder een fantasie-muziek? Wel, Prof. Dr. Paul de Keyser, die aan de Nederlandsche Hoogeschool te Gent het voorrecht heeft de folklore als erkende wetenschap te doceeren, geeft er ons de definitie van in: „Muziekmaatschappijen, welke in plaats van koperen instrumenten, boertige namaaksels van instrumenten uit hout, blik en stroo, enz. gebruikten. Een „fantasie-muziek” is dus een soort parodie van de gewone volksfanfare of van een harmonie op het platteland”. ☞ Waren vooral in de tweede helft der vorige eeuw de „houten” muzieken in Oost-Vlaanderen zeer talrijk, niet minder populariteit genoten er de „strooien” muzieken, die o.a. te Ninove, Welle, Heklgem en Ressegem locale vermaardheid bezaten. Dan waren er ook nog de „blikken” muzieken, en de daarmee verwante „ijzeren” en „zinken”-muziekcorpsen, terwijl onder de talrijke „hoornen”-muzieken de maatschappij: „De Vereenigde Vrienden” van Hamme-Meerstraat een tijdperk van grooten bloei heeft gekend. Een prachtig carnavaleske fantasie hadden „de Beste Gentenaren” uitgedacht met hun „blazen-muziek”. De instrumenten bestonden alle uit opgeblazen darmen van de meest fantastische vormen, allen voorzien van een „feep”. Vooral de nabootsing van den bombardon maakte een allerkoddigste indruk. De lust der Vlaamsche muzikanten was dikwijls zoo groot om een eigen „maatschappij” te bezitten en er des Zondags mee uit te trekken,

dat men deze ook zonder het toch overal elders als noodzakelijk beschouwd instrumenten-materiaal eenvoudig stichtte. En de volksfantasie dacht dan de zonderlingste combinaties en nabootsingen uit. Zoo kende Antwerpen een „beenen-muziek” onder het devies: „Eendracht maakt Macht”, Gent

waardeerde in zijn „Geestige Jongens” de spelers van het „riet-muziek”, welke soms concerteerden met het „glazen”-muziekcorps aldaar. In Aalst moet een „Diamanten”-muziek en in Denderhouten een „blokken-muziek” hebben bestaan. Al deze zonderlinge corpsen hielden er hun „festivals” op na, waarvan de programma's en aankondigingen nog bewaard zijn. Zoo had er bijv. op 26 April 1874 in Castel een „kluchtig muzikaal feest” plaats, uitgeschreven door „het Sliddermuziek van Castel” en op deze wijze triomfeerde de Vlaamsche boert en de Kempische leute ook daar waar de finantiën den aankoop van behoorlijke koperen instrumenten niet mogelijk maakte! ☞ Deze fantasie-muziekcorpsen hebben nu een goede kans in de hoofdstad van het drie-daagsche rijk der zotternij, in het Oeteldonk der Amadeiro's een nieuwe periode van bloei te beleven, wanneer de 's Hertogenbossche gemeenteraad het besluit handhaaft, dat tijdens de carnavalsviering geen enkel muziekcorps door de straten in optocht mag marcheerden. Wat

zagen we daar reeds een vorig jaar gebeuren? Ondanks de als een onrecht gevoelde verbanning der officieele fanfares en harmoniecorpsen, ondanks het met stomheid slaan der „Prinselijke Herremonie Kras- en Pieplust” werd er toch muziek gemaakt, geen harmonische, geen fanfare, maar cacophonische klanken werden voortgebracht. La musique officielle était morte, vive la musique populaire! En daar verzezen op eenmaal uit het Oeteldonksche moeras met dezelfde watervrije moerassen en zandwoestijnen de Kikvorschen met hun groote met goudpapier beplakte houten namaak-instrumenten, die uiterlijk den vorm hadden van platgeslagen pistons en trombones, maar waarop slechts een drenzerig geluid aan ontlokt kon worden door hard te blazen op een mondharmonicaatje, welke op al deze quasi-instrumenten was gemonteerd. Begeleid door trommelslag op emmers en blikken trokken dergelijke troepen door de stad der ontroofde openbare carnavalspret en al dadelijk werd de melodie van „De Kikvorsch” tot populaireren straatdeun verheven:

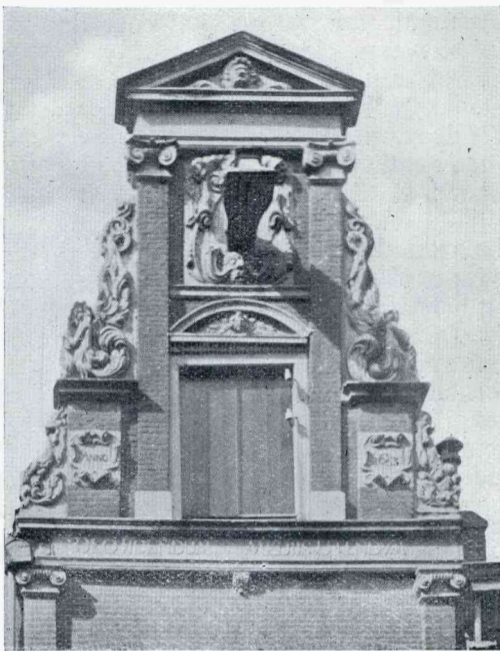

Foto C. J. Steenbergh

BAROKGEVEL AAN DE ASSENSTRAAT

EEN ROMMELPOT-ORKEST

„Wie zou niet graag een Kikvorsch willen wezen?

Wie zou 'r niet graag een Kikvorsch willen zijn?"

☞ Hebben we in deze pseudo-muziekcorpsen te doen met allerlei namaak-instrumenten van dikwijls zeer origineele en moderne vinding, de Tilburgsche rommelpotjongens bespelen met virtuositeit het alleroudste en meest primitieve instrument, dat sedert onheugelijke tijden de wintersche feestelijke omgangingen begeleidt en met zijn ronkend gezoem vooral zich laat hooren bij den in- en uitzet van het midwintersche getij, op Sinter Maarten en tijdens den Vastenavond! ☞ Er zit in het sombere geluid, dat er het half met water gevulde aarden Keulsche potje voortbrengt iets daemonisch. En in den Duitschen naam van „Waldteufel" bewaart de rommelpot nog iets van het sacrale, dat als een mysterie over heel de bewoonde aarde aan dit oer-primitieve instrument verbonden is. Dat we in het bespelen van den rommelpot een zeer bijzondere handeling hebben te signaleeren blijkt ook zelfs thans nog in het kindervermaak, waarbij zij, die den rommelpot bespelen, altijd min of meer potsierlijk zijn uitgedost, meestal hun gezicht met roet of een gebrande kurk hebben zwart gemaakt en dikwijls in travesti hun avondlijke omgangingen houden. Dat jongens in meisjeskleeren langs de huizen trekken, heeft zich hier en daar in Nederland nog gehandhaafd. Te Hollum op Ameland zijn er de jongens in hun witte rokken en hemden, rijkelijk versierd met papieren rozen en bloemen al bijzonder fantastisch uitgedost tijdens hun zonderlinge viering van „Sunderklaas" en in de Neder-Betuwe te Asch gaan eveneens rommelpotspelers in travesti als „witte" en „zwarte Klazen" rond. Wij hebben in dergelijke zeer luidruchtige mid-winteromgangingen onder het geloei van koehoorns en het geronk der rommelpotten uiterst belangrijke gebruiken te zien, die in zich daemonen-werende elementen bewaren en tevens ongetwijfeld ook herinneringen voortdragen aan verre voor-christelijke dooden-riten. ☞ Maar over dat alles weet geen enkele rommelpotspeler u wat te vertellen. Alleen folkloristen, die hun belangstelling ook geschonken hebben aan een zoo simpel lawaai-instrument als onze fokepot is, zouden u daarvan meer kunnen verhalen en er op wijzen, dat de rommelpot feitelijk een geperfectioneerde „bromlat" of „snorrobot" is, waarbij de Deutsche benaming van „Waldteufel" geheel nieuwe perspectieven opent op onzen goed-vaderlandschen rommelpot, die een onmisbaar attribuut vormt van het jongensvermaak op 't boerenland.

☞ Hier volgt nog een vastenavondliedje, dat in Tilburg, waar de foto van het rommelpotorkest is gemaakt, wordt gezongen:

Moeder 't is Vastenaovend

Ik koom nie thuis veur 't aovend

't Aovend mee den maoneschijn

As vadder en moeder naor bed toe zijn

Dan loop ik naor de bureu

Daor laot ik m'n potteke schuren;

Dan loop ik naer Jeanderven

Daor laot ik m'n potteke vèrven

Dan loop ik naor de Fraanschen

Daor laot ik m'n potteke daansen

Hier' nen stoel en daor'nen stoel,

Op iederen stoel 'n kussen.

Mèske, houw oew mundje toe,

Of ik slao er nog een tusschen

Tusschen de neus en tusschen de kin

Kan nog goed'ne spekkeok in!" D. J. VAN DER VEN

De „Gregoriaansche" muziek

I. HAAR AARD

DE Gregoriaansche muziek kan gerekend worden tot de vele dingen, welke de Catholieke Kerk tot o.m. een museum van oude cultuurtradities stempelen. Wie gedurende den liturgischen dienst een Gregoriaansch gezang aanhoort wordt een oogenblik over vele eeuwen heen in oude cultuurmilieus teruggevoerd. ☞ Wat vooreerst de taal dier gezangen betreft: afgezien van een enkele Hebreeuwsche formule, zooals Alleluja („Gode lofzingen") en Amen, en een sporadischen Griekschen uitroep als Kyrië eleison, is die taal het Latijn der oude Romeinen, dat hier, en hier alleen, nog als levend beschouwd kan worden. Minder bekend echter zijn enkele eigenaardigheden der muziek zelf; zij betreffen de rhythmiek en de tonaliteit of „toonaard". Slechts eenige rudimentaire kennis der muziek-terminologie is vereischt om een korte aanduiding hiervan te kunnen volgen. ☞ De latere of moderne muziek wordt geschreven in een bepaald rythme

of een bepaalde maat (driekwart, vierkwart etc.), die eenigen of geruimen tijd onveranderd gehandhaafd blijft. Het Gregoriaansch daarentegen is geheel gecomponeerd in het vrije rythme der oud-Grieksche lyriek, zooals die in de koren van een Sophocles en een Euripides geweest is; de bontste maatfiguren vermoedelijk varieerend van 2 tot 8 tijdseenheden wisselden elkaar zonder regelmaat af. Deze eigenaardige wisseling der maatrhythmiek leeft nog voort in den volkszang van bepaalde gebieden, niet alleen in Griekenland, maar o.a. ook op het platteland van Auvergne. Ook, toen omstreeks 1100 een groote verbastering plaats had, en het metrisch maatgevoel verloren ging, bleef er iets van het vrije rythme voortleven, dat geen maatdreun kende. ☞ Vergeleken met de geweldige polyphone en instrumentale ontwikkeling der latere muziek kan ons het Gregoriaansch primitief toeschijnen; het stemme ons echter tot bescheidenheid, dat die ontwikkeling slechts plaats kon hebben ten koste van andere

muzikale waarden, en wel behalve van het vrije rythme ook van de variëteit in toonsoorten of „toonaarden". ☞ De latere muziek kent immers alleen majeur en mineur ofwel grooten en kleinen tert. Maar het Gregoriaansch beschikt over een bonter palet van die subtiele en moeilijk te definiëeren stemmingskleuren, die door de toonaarden worden geschilderd; om ons tot de praktijk te bepalen kunnen wij van 8 kerk-toonaarden spreken, die het Gregoriaansch van het Hellenistische Oosten overnam. Iets van die verscheidenheid, die boven majeur en mineur uitgaat, vindt men ook in onze oude Psalmgezangen terug, maar zelden consequent doorgevoerd. Slechts het Gregoriaansch vermag er nog een volledig beeld van te geven.

II. UIT HAAR GESCHIEDENIS

☞ De Gregoriaansche muziek heeft gebloeid van de 4de eeuw tot diep in de Middeleeuwen; zeven eeuwen Europeesche muziekgeschiedenis worden uitsluitend door haar beheerscht. Omstreeks 1100 voltrekt zich de reeds vermelde vervorming: de lengteduur van alle noten wordt nu even lang en zoo ontstaat de cantus planus (of plain-chant), die merkwaardige zang welke in de eeuwen der Gotiek geheerscht heeft en thans in het liturgisch gebruik authentieke gelding kreeg. Het ligt voor de hand deze verbastering in verband te brengen met belangrijke muzikale vernieuwingen uit denzelfden tijd. Daar toe zij de aandacht gevraagd voor een interessant stukje

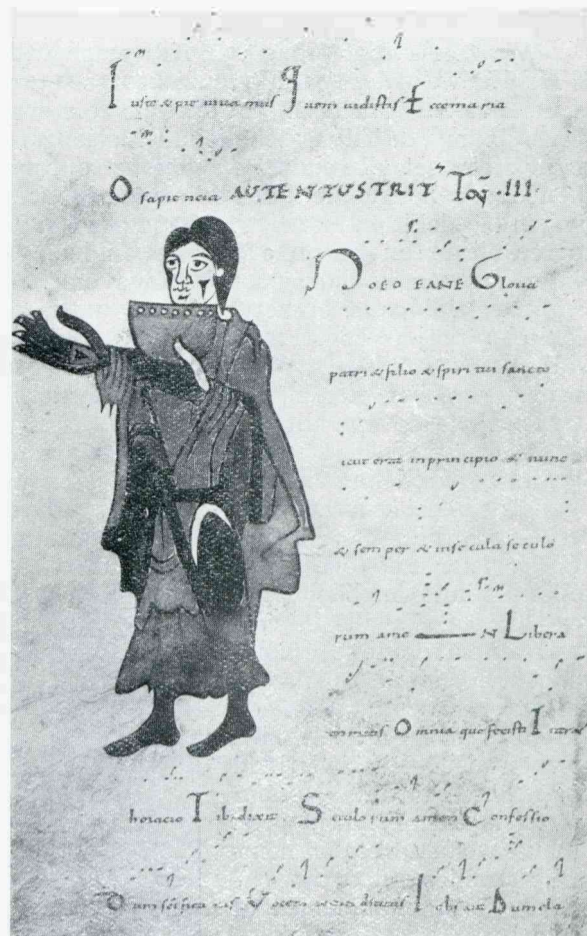

AAN DEN VOET VAN DE ROTS, WAAROP DE ABDIJ VAN HAUTECOMBE LIGT DOOR ST. BERNARDUS VAN CLAIRVAUX GESTICHT

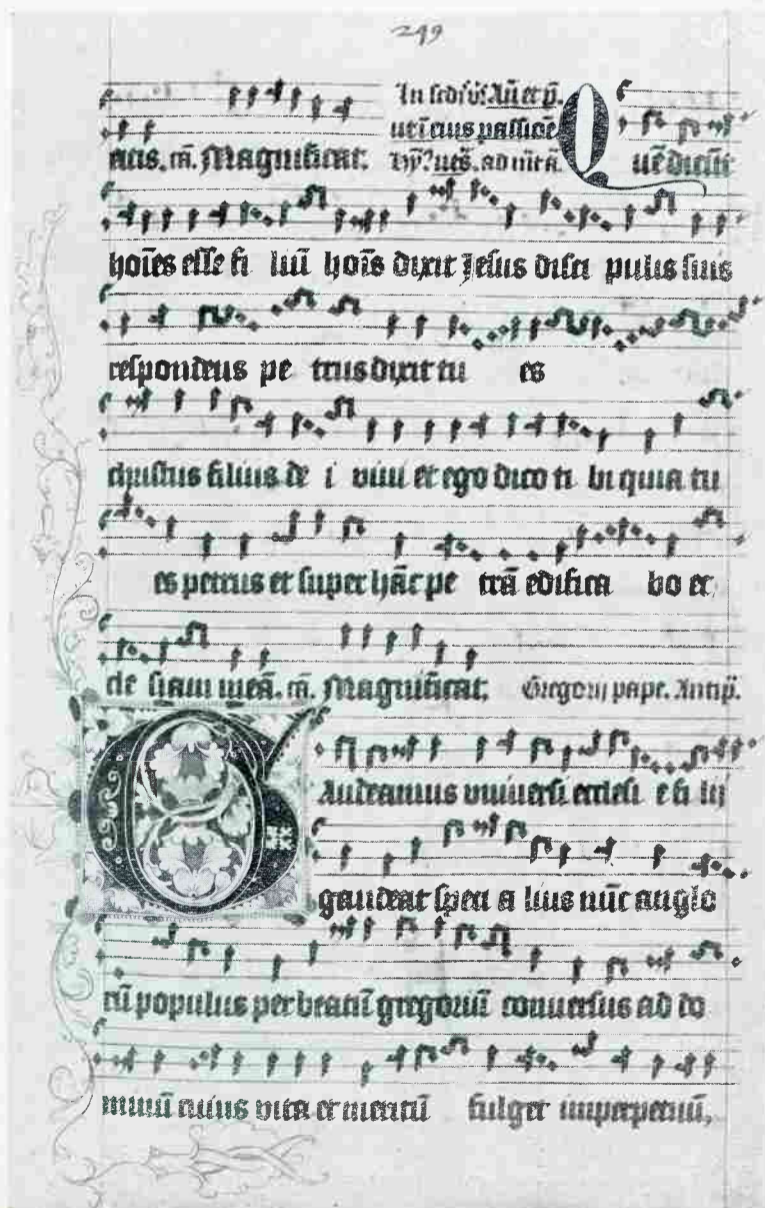

muziekgeschiedenis. De notatie der muziek kan in den tijd van 400—800 (en zelfs tot 1100) niet noemenswaard geweest zijn; pas sinds de 9de eeuw geven ons de handschriften uiterst behoeftige muzikale aanduidingen, „neumen” genaamd, waarvan de afbeeldingen een nog niet gepubliceerd specimen bieden uit de 10de eeuw. Het staat dan ook vast, dat men van buiten zong op mondelinge overlevering, en het onderricht in den jaarlijkschen cyclus van zangen een belangrijk onderdeel der clerus-opvoeding was, dat wel tien jaar duurde. Daartoe stichtte paus Gregorius de Grootte ($\pm$ 600) te Rome een „Schola Cantorum”, waardoor o.m. zijn naam voor altijd aan de traditioneele kerkmuziek verbonden is. Abt Probatius was niet de eenige, die geprezen werd als „vooral echter van kindsbeen af volledig onderricht in den zang der Romeinsche kerk”. En als een kloosterregel ($\pm$ 800) voorschrijft, hoe de eer van het klooster tegenover geleerde gasten opgehouden moet worden, vernemen wij dat een der scholieren met den gast moet praten over „litteratuur, zangkunst of kalenderberekening, terwijl de prior ongemerkt moet toezien, of hij het er behoorlijk en netjes afbrengt”. $\boxtimes$ Maar nu de groote verandering. $\boxtimes$ In de 11de eeuw publiceerde Guido van Arezzo met overweldigend succes zijn methode in het voordien geheel onbekende „à vue” — zingen, waarin wel sprake is van het treffen der intervallen, maar niet van de (eerst later door Franco uitgevonden) notatie der notenduur. Het succes der methode wordt o.a. in een kloosterkroniek tegen 1100 aldus medege-deeld: $\boxtimes$ „Rodulphus onderrichtte de jongens in de muziek volgens de methode van Guido, en heeft die methode het eerst in ons klooster ingevoerd; tot verbazing der ouderen liet hij ze voor den vuist weg en alleen op het gezicht iets zingen, wat ze nooit op het gehoor geleerd hadden”. $\boxtimes$ Bij dezen tekst, interessant en levendig gelijk zooveel uit de „donkere” Middeleeuwen, zou men geneigd kunnen zijn te vermoeden, dat

de jongens het met den in het geheel niet of gebrekkig aangegeven maat der neumen onmogelijk erg nauw genomen kunnen hebben, en mochten in 1100 de verbaasde ouderlingen bedenkelijk het hoofd hebben geschud over dien modern en tijd, dan zullen zij als altijd wel in zoo verre gelijk hebben gehad, dat door die technische vooruitgang iets anders en essentiëlers dreigde te loor te gaan: stelde men zich voortaan

HANDSCHRIFT MET NEUMEN UIT DE 10DE EEUW (AANWEZIG OP DE BIBLIOTHEQUE NATIONALE TE PARIJS)

BLADZIJDE UIT EEN WAARSCHIJNLIJK VLAAMSCH ANTIPHONARIUM VAN OMSTREEKS 1500 (AANWEZIG OP DE UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK TE AMSTERDAM)

met de (ontoereikende) neumen tevreden, dan moest de metri-che traditie verwaarloosd worden en ten slotte geheel verloren raken. $\boxtimes$ Ik moet hier echter bijvoegen, dat dit alles niet meer dan een persoonlijk vermoeden is, en nader onderzoek behoeft door wie er tijd voor heeft. $\boxtimes$ Wie nog eens de afbeelding bekijkt, begrijpt ook licht, dat de „neumen” in de vorige eeuw tot verschillende interpretaties aanleiding konden geven en dat de z.g. Gregoriaansche quaestie vaak tot een heftigen pennestrijd leidde, vooral daar deze zang, die in de Catholieke kerk als de eenig-officiële geldt en reeds 15 à 16 eeuwen achter zich heeft, de gemoederen wel moest passioneerden. Dezelfde hymnen immers, die nog nu over gansch de wereld samen met de wierook-wolken omhoog stijgen, in de nederige zendingkapel zoowel als in de gewelven der weidsche cathedraalen, en die, wanneer men het getuigenis van een Renan mag gelooven, de weemoedigste herinnering blijven van wie aan de Moederkerk den rug toekeerden — zij waren het ook die voor 15 eeuwen den nog ongeloofigen Augustinus in Milaan ontroerden en hem in zijn „Belijdenissen” dezen lofspraak afdwongen: „Hoe heb ik geweend tijdens Uw hymnen en zangen, o Heer, diep ontroerd door den zoeten klank van de stemmen Uwer kerk”. $\boxtimes$ Wie de „Belijdenissen” bij de hand heeft, vindt in het daarop volgende Hoofdstuk (IX, 7) tevens de bekendste passage over den oorsprong van dien zang; daaruit blijkt, dat men zich op de practijk van het Oosten had geïnspireerd, dat het Oosten het Westen was voorgaan.

III. HAAR TOEKOMST

$\boxtimes$ Nogmaals zou het Oosten aan het Westen den weg wijzen in zake de liturgische muziek en hare uitvoering, welke thans in het Westen verder en systematischer dan ooit van de historische echtheid is afgeweken. Dat men het Gregoriaansch der Gotiek, dus in cantus-planus-vorm, aanvaardde was op traditioneele gronden alleszins aannemelijk; een prior van het Benedictijnenklooster Solesmes (a/d Sarthe in Frankrijk) heeft echter een wijze van uitvoering in omloop weten te brengen, welke eenvoudig op een mystificatie berust, die eenig is in de muziekgeschiedenis. $\boxtimes$ De Syriërs nu, en de Chaldaërs zijn conservatief en traditioneel in een mate, waarvan wij ons nauwelijks een voorstelling kunnen maken; eeuwen en eeuwen gaan aan die volken voorbij, zonder dat zich iets wijzigt in hun levensrhythme en in hun ritussen. Deze laatste

HANDSCHRIFT MET NEUMEN UIT DE 10DE EEUW (AANWEZIG OP DE BIBLIOTHEQUE NATIONALE TE PARIJS)

hij geroepen was, constateerde deze Benedictijn, Dom Jeannin uit de koninklijke abdij van Hautecombe, dat Oost en West in hun liturgische uitvoering volmaakt van elkaar verschilden. Maar een diepere studie der neumen en der Middeleeuwsche musicologen bood hem de overtuiging en de onweerlegbare bewijzen, dat het Westen was afgedwaald. De musicologen, die van het Gregoriaansch speciale studie maken, zijn nagevoeg allen sinds Jeannin's eerste publicaties (1925) door hem van hun vroegere dwalingen overtuigd. Reeds gaan er stemmen op, die het Vaticaan om een nieuwe studiecmissie vragen, ter bepaling van de historisch-juiste basis van uitvoering. Niemand minder dan de nestor der kerkmusici, de groote organist Ch. Widor, heeft zich in de Fransche Academie tot tolk van dit verlangen gemaakt. Zou men inderdaad teruggrijpen naar de z.g. gouden eeuwen der Gregoriaansche muziek, dus tot vóór 1100, dan zou het Gregoriaansch weder gezongen moeten worden in afwisselend korte en lange noten en met een behoorlijk gemarkeerden maatslag, zooals die oudtijds door de z.g. liturgische castagnetten werd verkregen. Dit zal dan grootendeels aan het werk van Dom Jeannin en zijn medewerkers in Hautecombe te danken zijn.

HUBERT CUYPERS

De schrik der zee-holen

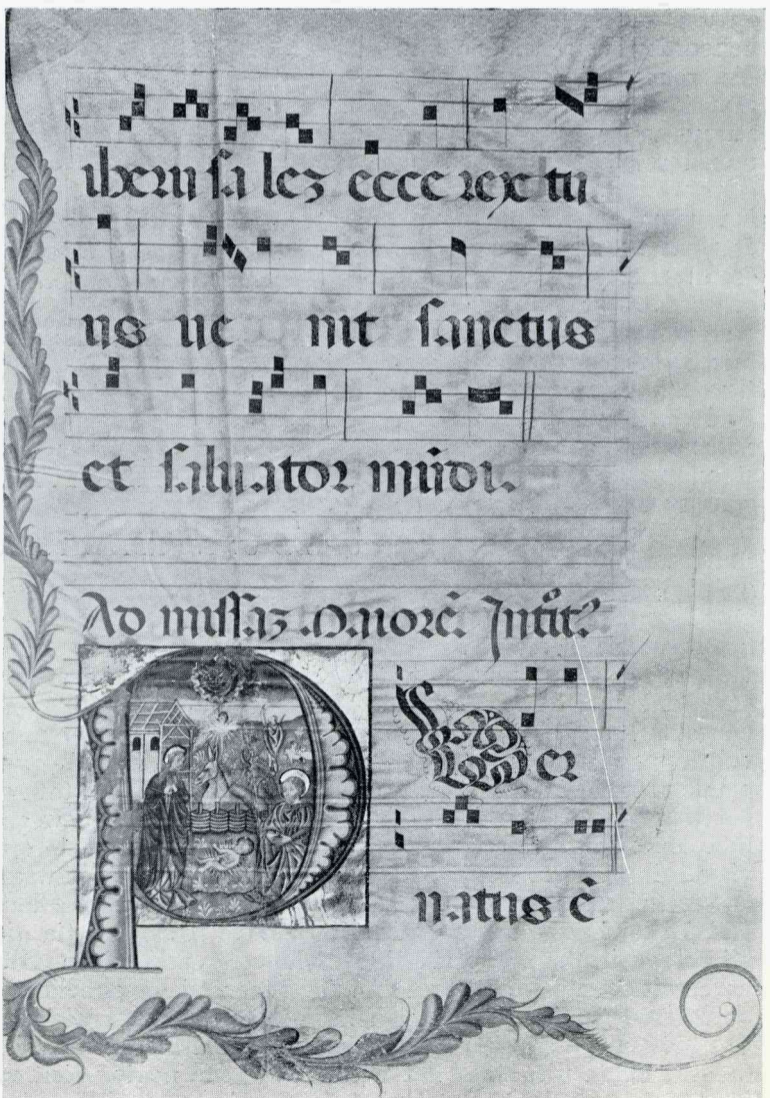
4) DOOR CHARLES G. D. ROBERTS

DE reis langs de Straits en door de verraderlijke Javazee was zoo voorspoedig, dat Jan Laurvik, die doortrokken was van Noorsch bijgeloof, ongerust begon te worden. Den heelen weg over was de zee zoo glad als een vijver en zij werden door niemand opgemerkt die ze eenige belemmering in den weg kon leggen of lastige vragen kon stellen. Jan wantrouwde het noodlot als het een te vriendelijk lachend gelaat toonde. Maar Kapitein Jerry troostte hem met de verzekering dat ze nog genoeg beroerdheid zouden krijgen; en hoe vreemd het ook klinkt, die eigenaardige troost hielp Jan volkomen uit zijn neerslachtige stemming. De ongewoon kalme zee maakte het ze gemakkelijk dicht bij land te blijven toen ze eenmaal dat gedeelte van de kust bereikt hadden waar zij moesten uitkijken naar de aanduidingen gegeven op de kaart van den zeeroover. Om iedere rif en rots kolkten de golven schuimend in de lichte deining en doordat de zee helder groen

en doorschijnend was, werd hun de moeite van voortdurend peilen bespaard. Toen ze vlak voor een laag voorgebergte kwamen waarnaar zij al eenigen tijd hadden uitgekeken, week dit plotseling achteruit en vormde een kuststrook in den vorm van een kameel met twee bulten, juist zooals op Jan's kaart stond aangegeven. Daarachter lag een smalle baai en midden voor den mond daarvan met een gevaarlijke geul aan beide zijden strekte zich het rif uit waarop de jonk der zeeschuimers was vergaan. Op dit uur van laag water toonde het rif al zijn tanden en gromde de branding. Bij hoog water zou het onzichtbaar zijn en een onontkoombare valstrik voor schepen vormen. Volgens de kaart lag het wrak in ongeveer acht vadem water halverwege de buitenste kromming van het rif. Achter het rif, waar dit ze eenigszins beschermde tegen het geweld van de zee als er een noordwesterstorm zou opzetten, vonden zij een behoorlijke ankerplaats voor de boot. Voor de voorbereidende werkzaamheden en voor den tijd dat hij het eigenlijke duikwerk zou moeten verrichten, was Jan van plan gebruik te maken van de sloep. En teneinde zooveel mogelijk te profiteeren van de ongewoon kalme zee, die vastbesloten scheen den avonturiers geen enkele moeilijkheid in den weg te leggen, ging Jan dadelijk aan het werk. Binnen een half uur nadat de Sarawak het anker had uitgeworpen, had hij de sloep laten strijken met zijn heele duikersuitrusting aan boord, met kapitein Jerry om de luchtpomp te bedienen en den Schotschen machinist om den motor te behandelen.

III

Langs den buitenrand van het rif, op een diepte van acht tot twaalf vadems, liep een onregelmatige rotswand die, langzaam hellend, eenige honderden ellen in zee daalde en toen plotseling weg zonk in de onpeilbare diepten van den Oceaan. In het warme water langs dien rotswand krioelde een druk leven van vroolijk getinte, reusachtige planten en van vreemdsoortige visschen die in schittering van kleur en verrassende tint de mooiste planten overtroffen. Waar het tropische zonlicht flauw door het lichtgroene water drong zonk het weg in dien wonderbaarlijken bloementuin die grootendeels

ANTIPHONARIUM UIT DE 16DE EEUW (AANWEZIG OP DE UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK TE AMSTERDAM)

bestond uit levende en bewegelijke gestalten, sommige monstrueus, andere angstaanjagend en bijna alle even vreemdsoortig van vorm als ze schitterend van kleur waren. Maar in dat vage, glanzende licht, dat voor het menselijk oog veeleer een doorschijnende, groene duisternis was, waren die kleuren bijna uitgedoofd. Om ze van elkaar te onderscheiden waren oogen noodig die ingesteld waren op die diepte en die duisternis. Ook in de grootere diepten, buiten den rotsrand, was het vol leven van zwemmende, kruipende of onbewegelijke gestalten van iederen denkbaren en ondenkbaren vorm, van schepselen af die zoo klein waren dat een heele kolonie makkelijk in het oog van een stopnaald kon huizen tot de reusachtige inktvisschen met hun ovale lichamen van vijftig voet lang en vangarmen als kronkelende slangen die nog twintig of dertig voet verder reikten. Het was een

leven van geruischlooze maar verschrikkelijke activiteit, van meedooenloozen en onophoudelijken moord in een duisternis afgewisseld met fosforesceerende lichtglimpen van de lichamen der voortschietende, kronkelende of prooizoevende schepselen die doodden of gedood werden in die adembeklemmende stilte. Langs wegen die niemand kan doorgronden, werden deze diepzee-bewoners zich bewust van de voortdurende kalmte der bovenste waterlagen. Het had op sommige hunner zulk een invloed dat individuen van verschillende soorten opstegen naar een schemering die ze vreemd was en waarin zij niet thuis hoorden. Tot de schepselen, die door deze onrust aangegrepen werden, behoorden verscheidene van die reusachtige, vaalbleeke inktvisschen. Ver van het strand af kwam een dier monsters naar boven en lag daar aan de oppervlakte in het vijandelijke zonlicht, zijn afgrijselijke armen intrekking en uitstekend als slangen, tot een groote walvisch, maar die toch niet veel groter was dan hijzelf, langs zwom, zich gretig op hem wierp en hem geheel verslond. Maar een ander van die rusteloze monsters zorgde ervoor niet door zijn rusteloosheid buiten de perken te worden gedreven. Langzaam oprijzend, een ge-

weldige, spookachtige verschrikking in het groene licht der hoogere lagen, bereikte hij den rand der rotsen. Het toenemende licht maakte hem reeds onrustig en hij had er nu al genoeg van. Hier op het plateau waar voedsel, schoon nieuw van aard, onbepert in hoeveelheid was, vond hij afwisseling genoeg om hem tevreden te stellen. Zich onder het zwemmen volproppend met alles wat binnen het bereik van zijn grijpende armen viel, bewoog hij zich over den rotsvloer tot hij het wrak van de jonk bereikte. In zijn grootte, onbewegelijke kristal-zwarte oogen, die het kleinste lichtstraaltje opvingen in hun gladde, onheilspellende diepten, zag het wrak er vreemd genoeg uit om dadelijk zijn aandacht te trekken. Het leek in geen enkel opzicht op eenige rots-formatie die hij ooit gezien had. Voorzichtig stak hij een reusachtigen voelhoren uit om het te onderzoeken. Maar toen hij een onbekende en vreemdsoortige zelfstandigheid voelde, werd de voelhoren teruggetrokken als van iets afstootends. Het bleeke monster deinsde achteruit. Maar het wrak deed geen poging zich op hem te werpen. Het scheen niet strijdlustig te zijn. Misschien zou het bij nader onderzoek blijken voor voedsel geschikt te zijn; en hij had honger. Feitelijk had hij altijd honger,

want de onweerstaanbare sappen in zijn geweldige maag — en hij bestond bijna heelemaal uit maag — werkten zoo snel dat wat hij opslok bijna tezelfder tijd verteerd was. Sinds hij op het plateau was gekomen, had hij twee kleine, zich in de zon koesterende haaien van zes tot acht voet lang en een zaagvisch van wel tien voet lang, die niet voorbereid waren op zulk een gevaar, buit gemaakt en verslonden. Behalve die meer substantieele happen waren tallooze kleine visschen van allerlei soort vlug vastgezogen en toegevoerd aan den onverzadelijken zinkput die zijn bek was. En toch eischte zijn eetlust dringend nieuwe bevrediging. Weer betastte hij het wrak, eerst omzichtig, toen onbeschoemd tot de kronkelende vangarmen met hun gevoelige punten en zuignappen het van voor- tot achterstevan omgaven en in- en uitwendig onderzochten. Enkele weggedoken visschen en weekdieren

werden uit de duistere ruimten gehaald door de overal doordringende en onweerstaanbare tentakels; en een smakelijke oogst van vastgeklemde schaaldieren werd zijn deel uit de verborgen hoeken langs de kiel. Maar van de lichamen der zeeschuimers die bij de plotselinge schipbreuk mee naar den bodem waren gegaan, was niets meer over dan het gebeente, door de milliarden reinigers van de zee schoongevreten tot het glimmend en kaal was als gepolijst ivoor. Terwijl het vale monster bezig was met het onderzoek van het wrak, waren die twee groote uitpuilende zwarte spiegels, die zijn oogen waren, voortdurend op den loer naar alles wat boven of rond ze zwom. Opeens zag het monster een sierlijke maar forsche gestalte, bijna half zoo lang als hijzelf, langzaam zwemmen tusschen zijn oogen en de oppervlakte van het water. Bij dit gezicht begon het van angst te trillen. Hij wist best dat die zwarte gestalte een walvisch was — en een walvisch was het eenige hem bekende schepsel dat hij reden had te vreezen. Tegen die verscheurende kaken vormden zijn kabeltouw-achtige vangarmen en scheurende snavel geen bescherming, was zijn onbedekt lichaam totaal weerloos. Doch de walvisch — geen traan-walvisch, maar

BLADZIJDE MET ARMOTATIES UIT HET VLAAMSCH ANTIPHONARIUM VAN OMSTREEKS 1500. (AANWEZIG OP DE UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK TE AMSTERDAM)

een van een veel kleinere, maar veel gevaarlijker soort — een „killer” — zag den reusachtigen inktvisch niet die onder hem ineengedoken lag. Loerend op een andere prooi, zwom zij snel voorbij. Toch had haar aanwezigheid voor het oogenblik de eetlust van het monster bedorven. In plaats van door te gaan met zijn zoeken naar voedsel, verlangde hij naar een schuilplaats. Hij voelde zich geen oogenblik langer gerust zoo aan aller oogen blootgesteld. Juist achter het wrak rees de rotsmuur steil op tot het uitstekende rif. Zijn voet was uitgehold tot een rij van lage holen waar groote stukken van zacht gesteente waren verteerd onder een hellende laag van steviger materiaal. De grootste dier holen lag precies achter het wrak. Dat was juist wat het monster zocht. Hij kroop er snel achterwaarts in en vulde het geheel met zijn spookachtig, gezwollen lichaam. In de opening hielden zijn uitpuilende, inktzwarte oogen de wacht, onbewegelijk en alziend. En zijn tien bleek-gevekte voelhoren, elk dikker dan een mannen-dij, lagen uitgespreid en verborgen tusschen het zeewier, wachtend op de slachtoffers die binnen het bereik van hun bliksemsnelle greep en omstrengeling zouden komen. (Wordt vervolgd)